

Mezinárodní právo soukromé I

JUDr. Klára Svobodová

Metoda kolizní, metoda přímá,
jiné přístupy k výběru práva, MPS
v USA

Obsah přednášky

- Metody úpravy v českém MPS
 - Metoda přímá
 - Metoda kolizní
 - Vztah mezi metodou kolizní a metodou přímou
- Jiné způsoby výběru rozhodného práva
- Zvláštní hmotněprávní úprava soukromoprávních vztahů s mezinárodním prvkem (lex mercatoria)
- Přístup k MPS v USA

Příklad

Obchodník z ČR a obchodník ze SR uzavřeli kupní smlouvu. Český prodávající dodal zboží, ale při prohlídce bylo zjištěno, že zboží nemá požadovanou kvalitu. Kupující odmítl zboží převzít a zaplatit kupní cenu. Proávající tvrdí, že zboží bylo při odeslání v pořádku a problémy vznikly v důsledku špatné přepravy.

Příklad

- Otázka

Jakým právním řádem se řídí tato kupní smlouva? Podle jakého práva se posoudí práva a povinnosti účastníků, zda došlo k porušení smlouvy, jaké nároky stranám vznikají?

Příklad

- Odpověď na předchozí otázku – dvě možnosti, dva způsoby = dvě metody MPS
 - 1) Metoda přímá
 - 2) Metoda kolizní

Přímá metoda

- Oproti kolizní metodě je metodou speciální
- Méně častá
- Určena výlučně k úpravě soukromoprávních vztahů s mezinárodním prvkem
- Přímé stanovení práv a povinností účastníků soukromoprávních vztahů s mezinárodním prvkem
- Bezprostřední použití

Přímé normy - 1

- Právní normy
- Určeny výlučně k úpravě soukromoprávních vztahů s mezinárodním prvkem
- Hmotněprávní (věcné) normy => práva a povinnosti účastníků
- Funkce – bezprostřední hmotněprávní úprava soukromoprávních vztahů s mezinárodním prvkem = přímá metoda

Přímé normy - 2

- Základní znaky
 - Bezprostřednost úpravy (obsahují hmotněprávní úpravu práv a povinností účastníků)
 - Bezprostřednost použití (nemusí předcházet použití jiné normy)
 - Úprava pouze vztahů s mezinárodním prvkem

Přímé normy - 3

- **Prameny přímých norem**
- **Mezinárodní smlouvy**
- Stanou se součástí právních řádů smluvních států => stát s nimi zachází jako se svými normami => odpadá problém s používáním cizího práva
- V právních řádech smluvních států vzniká pro určité vztahy s mezinárodním prvkem jednotné hmotné právo => unifikace hmotného práva – mezinárodně unifikované přímé normy

Přímé normy - 4

- Vnitrostátního původu
 - Výjimečné
 - Normy upravující postavení cizinců v soukromoprávních vztazích (např. §48/3 ZP)

Přímé normy - 5

- Předmět úpravy
 - Soukromoprávní vztahy s mezinárodním prvkem
 - Absolutní mezinárodní prvek
 - Př. Mezinárodní kupní smlouva (Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží), mezinárodní přepravní smlouvy

Kolizní metoda

- Obecná metoda
- Častější
- Pro úpravu soukromoprávních vztahů s mezinárodním prvkem se použijí hmotněprávní normy některého dotčeného právního řádu => výběr rozhodného (použitelného práva)

Kolizní metoda

- Výběr rozhodného práva pomocí pevně stanovených pravidel (kolizní normy)
- Při výběru zásadně nezáleží na obsahu hmotněprávních (věcných) norem (x materializace kolizních norem), kterých bude použito, a na výsledku jejich použití
- Kolizní metoda nediskriminuje mezi tuzemským a cizími právními řády

Kolizní normy

- funkce – úprava soukromoprávních vztahů s mezinárodním prvkem výběrem použitelného (rozhodného) práva
- neobsahuje věcnou úpravu
- přikazuje použití jiných (věcných) norem
- pravidlo chování vytváří až společně s věcnou normou, na kterou odkazuje

Metoda kolizní x metoda přímá

- obecná
- nestanoví přímo P&Po
- pravidlo chování stanoví až ve spojení s věcnou normou
- zvláštní
- přímo stanoví P&Po
- aplikuje se přímo

Vztah metody přímé a metody kolizní - 1

- Určitý vztah spadá do předmětu úpravy mezinárodně sjednaného souboru přímých norem => použijeme tyto normy
- V **mezích** předmětu úpravy nahrazuje přímá metoda metodu kolizní (specialita)

Vztah metody přímé a metody kolizní - 2

- Vnější meze přímé úprava
 - Mezinárodně sjednaný soubor přímých norem má svůj předmět úpravy = právní vztahy, na které dopadá
 - Věcná stránka (druhy vztahů)
 - Mezinárodní prvek

Vztah metody přímé a metody kolizní - 3

- Vnitřní meze přímé úpravy
 - Mezinárodně sjednaný soubor norem neupravuje všechny otázky, které spadají do jeho předmětu úpravy
 - Uzavřená x neuzavřená x polouzavřená úprava

Vztah metody přímé a metody kolizní - 4

- Vyplnění mezer
 - Právní řád určený na základě kolizních norem = subsidiární statut
 - Které kolizní normy?
 - Mezinárodně sjednaný soubor přímých norem sám obsahuje kolizní normu
 - Kolizní normy práva státu soudu (legis fori)

Výběr rozhodného práva – přehled možností

- Používání pravidel pro výběr
 - Pevná pravidla (kolizní metoda)
 - Bez pravidel (např. tzv. teorie místního práva – *local law theory*)
- Vliv obsahu dotčených právních řádů na výběr
 - Bez ohledu na obsah (kolizní metoda)
 - S přihlédnutím k obsahu (např. tzv. analýza vládního zájmu – *governmental interest analysis*)
- Zacházení s dotčenými právními řády
 - Stejně zacházení (kolizní metoda)
 - Zvýhodnění určitého práva (obvykle legis fori)

Lex mercatoria

- Zvláštní hmotněprávní úprava soukromoprávních vztahů s mezinárodním prvkem
- *International Commercial Law, Law of International Trade, Transnational Law of International Trade Transactions*
- Svébytný systém norem upravující vztahy mezi mezinárodními obchodníky
- Nevznikly v rámci legislativní činnosti států
- Vznik – praxí, činností mezinárodních organizací či obchodních komor
- Původ ve středověkém lex mercatoria

Lex mercatoria

- Renaissance lex mercatoria – od 19. století, od 60. let 20. století
- Součásti
 - Mezinárodní obchodní zvyklosti (formulované x neformulované)
 - Obecné uznávané právní principy či zásady (princip autonomie vůle stran)
 - Institucionalizované produkty smluvní svobody (formulářové smlouvy, obchodní podmínky, guides) – obecné použití, mezinárodní organizace
 - Soubory zásad mezinárodních smluv

Lex mercatoria

- Způsoby aplikace
 - Subsidiární – v mezích kogentních norem rozhodného práva
 - Rovnocenná (s aplikací národního práva) – jen v rozhodčím řízení, volba stran i rozhodců (např. Francie), volba stran (Německo)
 - Přednostní – aplikace bez dalšího

Lex mercatoria

- Způsob odkazu
 - Odkaz na lex mercatoria, mezinárodní obchodní zvyklosti, právo platné mezi mezinárodními obchodníky, obecné zásady platné mezi mezinárodními obchodníky

MPS v USA - 1

- Naprosto odlišný přístup než známe z našeho MPS
- Jednotlivé státy USA mají své právo => v určitém státě se pohlíží na právo jiného státu jako na cizí právo (jiný stát USA, stát mimo USA)
- Každý stát upravuje samostatně otázky MPS

MPS v USA - 2

- Znaky
- Dynamismus
- Kreativita
- Pragmatismus
- Malá právní jistota účastníků právních vztahů
- Závislost na aplikaci teorií (doktrín)
- Výběr práva bez pevných pravidel, přihlížení k obsahu právních řádů, upřednostňování legis fori, výběr mezi normami
- Použití cizího práva je fakultativní – k návrhu strany, strana prokazuje jeho obsah

MPS v USA - doktríny

- Teorie teritoriality a mezinárodní zdvořilosti (*territoriality and comity*) – Joseph Story
 - 1.pol. 19. století
 - Návaznost na nizozemskou školu (P. Voet, J. Voet, U. Huber)
 - Stát má na svém území aplikovat pouze své právo (pravomoc nad všemi osobami a majetkem na jeho území)
 - Aplikace cizího práva – na základě mezinárodní zdvořilosti
 - Na cizí normy se hledí jako na skutkové okolnosti

MPS v USA - doktríny

- Teorie nabytých práv (*vested rights*) – Joseph H. Beale
 - 1870 – 30. léta 20. století, dodnes se objevuje v soudní praxi
 - Rozhodující je právo místa, kde vznikla práva nebo závazky (právo místa uzavření smlouvy, kde došlo ke skutečnosti zakládající právní vztah)
 - Lze použít pouze právo jednoho státu
 - Inkorporace do First Restatement

MPS v USA - doktríny

- Teorie místního práva (local law) – Walter. W. Cook, Albert A. Ehrenzweig
 - Realistická škola
 - Odmítání tradičních kolizních norem, pragmatický přístup
 - Právo není souhrnem právních norem a soudních precedentů, ale činností soudů v konkrétním případě
 - Subjektivní práva nevznikají na základě právních skutečností, ale pouze na základě rozhodnutí soudu
 - Odmítnutí uznání cizích právních řádů a práv nabytých na jejich základě
 - Cizí právo lze použít jen výjimečně – inkorporace práva nabytého na základě cizího zákona do svého právního řádu

MPS v USA - doktríny

1) W.W. Cook

- Soud řešící případ s mezinárodním prvkem vždy použije svoje právo
- Soud se snaží aplikovat pravidlo totožné nebo podobné s pravidlem, které najde v právním řádu státu, s nímž jsou spojeny prvky daného případu

MPS v USA - doktríny

2) A. Ehrenzweig

- Případy s mezinárodním se mají zásadně řešit podle hmotného práva státu soudu
- Právo státu soudu se nepoužije jen tehdy, jestliže se výkladem tohoto práva zjistí, že odkazuje k cizímu právu
- Použije se pouze jednotlivá zahraniční norma, které se dotýká daného vztahu (rule selection) x cizí právo jako celek (jurisdiction selection)
- *Homeward trend to stay home*

MPS v USA - doktríny

- Metoda výběru mezi výsledky (*principle of preference*) – David F. Cavers
 - Odmítá tradiční kolizní normy
 - Střet zákonů není rozporem mezi právními řády, ale mezi konkrétními hmotněprávními ustanoveními
 - Soudce – porovnat řešení vyplývající ze všech norem => výběr použitelné normy (zájmy stran, zájmy společnosti, okolnosti případu)

MPS v USA - doktríny

- Analýza vládního zájmu (*governmental interest analysis*) – Brainard Currie
 - Právní zájmy zainteresovaného státu – každý stát má zájem aplikovat své právo
 - Určení rozhodného práva – existence zájmu státu na aplikaci vlastních norem
 - Nepravý konflikt x pravý konflikt

MPS v USA - doktríny

- Nepravý konflikt
 - Jen jeden stát má zájem na použití svých norem
- Pravý konflikt
 - Zjevný střet mezi zájmy dvou států
 - Lex fori x cizí právo => lex fori
 - Cizí právo x cizí právo => nejednoznačný závěr
- Žádný stát není zainteresován => lex fori

MPS v USA - doktríny

- Metoda hodnocení účelnosti (*functional analysis*)
 - Arthur T. von Mehren, Donald T. Trautman, Russel J. Weintraub
- Zhodnocení právních řádů podle určitých zásad
 - Právní řád, který má největší zájem na vyřešení sporu
 - Právní řád s naléhavým zájmem a nejužším spojením
 - Právní řád s konkrétním vztahem
 - Právní norma šitá na míru

MPS v USA - doktríny

- Teorie možného ohrožení zájmu státu soudu (*comparative impairment*) – William F. Baxter
 - Zhodnocení negativních důsledků cizího práva
 - Přednostní uplatnění legis fori

MPS v USA - doktríny

- Teorie lepšího práva (better law) – Robert A. Leflar
 - Určení rozhodného práva na základě 5 znaků
 - Předvídatelnost výsledku
 - Zachování mezistátního a mezinárodního pořádku
 - Zjednodušení úkolu soudu
 - Podpora vládních zájmů státu soudu vyřešit spor
 - Použití lepšího právního pravidla

MPS v USA - doktríny

- Teorie nejlepšího práva (*best law*) – Luther L. McDougal III
 - *Best rule* – norma, které nejlépe odpovídá celkovému zájmu na vyřešení sporu či právo, jehož aplikace přinese nejlepší sociálně-ekonomické řešení pro společnost
 - Vytvoření nového *ius gentium*

MPS v USA - doktríny

- Teorie univerzální spravedlnosti (*multistate justice*) – Friedrich K. Juenger
 - *Ius gentium* – soubor právních norem, které vedou k nastolení stability a spravedlnosti v právních vztazích s vyloučením možnosti řešení na základě norem určitého státu

MPS v USA

- Unifikace
 - Tzv. spontánní kodifikace
 - American Law Institute
 - Sesbírání práva
 - Neoficiální kodexy soudcovského práva
 - Bez právní závaznosti
 - First Restatement, Second Restatement

MPS v USA

- The First Restatement 1934
 - Obsahoval sepecifická pravidla
 - Výrazný vliv Josepha Beala
 - Teorie teritoriality, teorie nabytých práv
 - neúspěšný

MPS v USA

- The Restatement Second 1969
 - Přináší obecné metody řešení
 - *Most significant connection* => použije se právo, ke kterému mají zainteresované strany nejužší a nejreálnější spojení = *proper law*

MPS v USA

- 3 pilíře úpravy
 - 1) Tradiční pravidla obsažená ve First Restatement
 - 2) Pravidlo *most significant connection* (kritéria pro posouzení nejužšího spojení)
 - 3) Specifická kolizní kritéria (*contracts, torts*)